



הייתה הפרדה בין צריפי הנשים לבין צריפי הגברים, ולכן אביה הוא שפגש את הגברים מלוב, ביניהם את אלו מטריפולי ומבנגאזי ששימשו מודל לציורי הדיוקנאות שלו, ואולי גם השראה לציורים אחרים: "אנחנו - אמי, אחותי ואני היינו בצריף עם נשים וילדים יהודים מהולנד. כשהמשפחה הורשתה להיפגש, הפגישות היו בצריף שלנו, כך שלא היה לנו, הנשים, קשר עם כלואים מלוב."

האלבום - "יומנו" המצויר של לואי אשר מברגן בלזן

"בשנת 2009 יצא לאור אוסף הציורים של אבי, בשיתוף בית לוחמי הגטאות, באלבום שנקרא 'רישומי חיים מארץ השימון - ציורים מהמחנה הריכוז ברגן בלזן 1944'. רחל מציינת: "אבי אהב איכות, ולכן השקענו באלבום, כך שלו היה חי, התוצאה הייתה לטעמו". ואכן, האלבום מרשים ביותר.

לואי שהה במחנה כשנה וחצי והותיר אחריו ארבעים וארבעה רישומי עפרון שצוירו בסתר על גיליונות נייר קטנים בחודשים האחרונים של שנת 1944, כשהיה כלוא ב"צריף הזקנים".

כיצד השיג אשר את הציוד לציור? בנו ברי-יששכר סיפר שאביו ידע שהוא עלול להיכלא במחנה, ונערך לכך: "בחודשים הראשונים של שנת 1943, ראיתי כי באחד החדרים עמדו תרמילים, ובהם נארוזו חפצים שונים שהוריי חשבו לחיוניים במקרה של גירוש אפשרי למזרח". מאוחר יותר התברר שאביו ארז בתרמילים מלאי רציני של נייר, עפרונות, מחקים ועוד.

בתרמילים נארוזו גם חמש מאינספור יצירותיו של לואי אשר מתקופת טרום המלחמה, שהיו עבורו בעלות חשיבות עליונה, ורק הן שרדו: דיוקנאות של אמו רוזלי, של אביו אליעזר ושל בנו הצעיר יששכר (ברי), כשהוא בן ארבע-עשרה. ודיוקן עצמי. היצירה החמישית מתארת כלי עבודה ששימשו אותו בעבודת היהלומים שבה הוא עסק למחייתו.

"יומנו" התמונות של אשר מתאר את מחנה המוות ואת חיי היום יום המיוסרים בו. מייצגים הדיוקנאות את הפסיפס היהודי האנושי לצד הרעב, החידלון והגטיסה. ציוריו, לכאורה, מעודנים ו"פסטורליים", וזאת מתוך מחשבה שאם הם יפלו לידי הנאצים, לא יהיה בהם כדי להציג בגלוי את הזוועות. ואולם במבט שני מגלים שבשתיקתו הרועמת הטעין אשר את ציוריו ברמזים על הקיפאון והמוות. כך, למרות הצפיפות הרבה

שבהולנד, שם פגשו באליעזר אחיה הבכור בן ה-24, שכבר היה שם וטיפל ביתומים. אחיה הצעיר ברי-יששכר בן ה-19, שהיה חבר בקבוצת ה"הכשרה" בהולנד, הצליח לברוח עם חבריו לצרפת, משם לספרד דרך הפירינאים, וב-1944 המשיך לארץ ישראל.

בינואר 1944 יצא לברגן בלזן המשלוח הראשון של יהודים מהולנד, ביניהם משפחת אשר. מחנה ברגן בלזן הוקם באפריל 1943 בסקסוניה התחתית בצפון גרמניה, כמחנה מעצר למיועדים לחילופים באזרחים גרמנים, ורוכזו בו יהודים בעלי



נתינות בריטית או זיקה לשלטון הבריטי, כמו בעלי "סרטיפיקטים". רחל מספרת בשבובות של ילדה, איך גילתה שלמשפחה יש "סרטיפיקטים": "כילדה אסור היה לי לפתוח דואר, הייתי ילדה צייתנית ואף פעם לא המריתי את פי הורי. באחד הימים, כשעוד גרנו בבית הגיעה מעטפה ועליה היה כתוב "סודי ביותר". רחל לא עמדה בפיתוי, פתחה את המעטפה וגילתה את הסרטיפיקטים ששלחו להוריה חברים טובים מהארץ כדי להצילם. רחל אומרת ש"האחרים שלא היו בעלי נתינות בריטית או שלא היו להם סרטיפיקטים, נשלחו ישירות לתאי הגזים של סוביבור ואשוויץ בפולין".

כיצד הגיעו יהודים מלוב למחנה המוות ברגן בלזן בגרמניה?

מתוך כ-870 יהודים בעלי נתינות בריטית גורשו לאיטליה כ-420 יהודים מטריפולי ו-56 יהודים מבנגאזי בשנת 1942. הם גורשו באניות מזוהמות וללא אפשרות לקחת כל רכוש. היהודים פוזרו במספר מחנות סגורים, וב-8 בספטמבר 1944 העבירו הגרמנים לברגן בלזן כ-370 מהיהודים שהיו כלואים באיטליה.

כשאני שואלת על המפגש של אביה עם יהודי לוב, היא מסבירה, שבברגן בלזן



שותפות גורל בברגן בלזן

יש ימים שבהם מתרחש דבר מה בלתי צפוי. יום אחד התרחש אירוע מעין זה, כאשר הגיע שליח עם מעטפה למרכז המורשת של יהדות לוב באור-יהודה. הנמען: אבי פדהצור, ממקימי המוזיאון והאוצר שלו. אבי פתח את המעטפה, וכשהוא ראה את תכולתה, לבו החסיר פעימה. היה זה אלבום מרשים בשם "לואי אשר, רישומי חיים מארץ השימון, ציורים ממחנה הריכוז ברגן בלזן 1944". על האלבום נכתבה הקדשה: "למר אבי פדהצור, זכר לציוריו של אבי ז"ל וזכר לזמנים קשים שעברנו. רחל לבנטל-אשר. חיפה. אפריל 2010."



דינה דנון דאבוש © כל הזכויות שמורות

לואי אשר יהלום של צייר

לואי אשר נולד ב-1885 למשפחה יהודית דתית ענפה שהשתקעה באמסטרדם במאה ה-18. אביו היה סופר סת"ם ומורה לעברית שהנחיל את המסורת היהודית לילדיו. כשרונו של לואי התגלה כבר בהיותו ילד, אך בשל מצוקה כלכלית הוא נאלץ לעבוד מגיל צעיר למחייתו בעבודת כפיים של ליטוש יהלומים, ובזמנו החופשי צייר.

לשאלה, האם למשפחה שורשים בספרד, השיבה רחל, שהמשפחות היהודיות ממוצא ספרדי שהגיעו להולנד היו מבוססות מבחינה כלכלית ובעלי מעמד גבוה בקהילה הרבה יותר מאלו שהגיעו מארצות אשכנז, כמו משפחתה.

לואי נישא ללואיזה לבית ון גלדר, ונולדו להם ארבעה ילדים: אליעזר (1920), פריי (1921), ברי-יששכר (1924) ורחל (1928).

כיצד הגיעו יהודים מהולנד למחנה המוות ברגן בלזן בגרמניה?

הולנד נכבשה במאי 1940, וחיי היהודים הפכו קשים מנשוא. מיד לאחר כניסת הכוחות הגרמנים אל הולנד במאי 1940, הוטלו על היהודים צווים והגבלות.

רחל מספרת שב-20 ביוני 1943, בהיותה בת 15, הוריה, אחותה פריי בת ה-22 והיא, נכלאו במחנה המעבר ווסטרבורק

חן. רחל היא אישה נעימת סבר ובעלת מראה אצילי. בעודה יושבת בעגלת הנכים, "שלפה" עותק מהאלבום של ציורי אביה והראתה לי שני דיוקנאות של יהודים מלוב והשני מטריפולי. "זאת היא הסיבה ששלחתי את האלבום. חשבתי שאולי מי מיהודי לוב יזהה את היהודים האלו". והיא הוסיפה: "כשפדהצור קיבל את האלבום, הוא טלפן אליי, וקשה לתאר את השיחה הנרגשת שהתנהלה בינינו."

ההתרגשות נמשכה עוד דקות ארוכות, כשפדהצור הבין את הסיבה שבגללה רחל שלחה את אלבום הציורים של אביה, למעלה משישים וחמש שנים אחרי שצוירו. בין הציורים היו שני דיוקנאות של יהודים מלוב שהיו כלואים במחנה. מאותו היום עמל פדהצור יחד עם אחרים על הכנת תערוכה של הרישומים שתוצג במרכז המורשת לקראת יום הזיכרון לשואה ולגבורה.

נסעתי לחיפה לפגוש את רחל. רחל קיבלה את פניי בבית-האבות "פסגות





אחיה ברי-יששכר שהיה כבר בישראל?
ועוד שאלות רבות רציתי לשאול.

קץ

"היא נפטרה היום. כן, היא הייתה מאושפזת בבית-החולים במשך שבועיים, הייתה התשובה מהעבר השני של הקו אחרי אינספור ניסיונות להשיגה.

כאב חד פילח את לבי. אף שהייתה מרותקת לכיסא גלגלים וסבלה ממחלות, היא נראתה לי אישה נצחית. אחרי ההלם הראשוני מצאתי נחמה פורתא בזכות שנפלה בחלקי להספיק לפגוש אישה עם תעצומות נפש ששבעים שנה מתוך שמונים וחמש שנותיה חיה בצל התופת של ברזל בלזן ויכלה לה.

יהי זכרה של רחל לבנטל-אשר ברוך!!!

החזיתות (המערבית והמזרחית), והותקפה ללא הרף מהאוויר על ידי כוחות הברית. רכבת זאת נקראה "הרכבת האבודה", כיוון שלא הגיעה ליעדה. ארבעה ימים לפני שהצבא האדום שחרר את הרכבת, נפטר אשר מאפיסת כוחות ונקבר בקבר אחים על יד פסי הרכבת בעיירה סשיפקאו.

משחזרת רחל: "הצבא האדום ריכז את הנוסעים ששוחררו מהרכבת בבתיים של המקומיים, ואת התשושים שלא עמד להם הכוח להמשיך, כמונו, העבירו למחנה של צריפים נטושים בעיירה בשם טרביץ. אמי, אחי אליעזר ואחותי פריי היו תשושים, ואני הייתי חולת שחפת. שהינו שם כשבוע שבועיים, משם שלחו אותנו באמבולנסים לבתי חולים."

רחל מפסיקה לדבר אחרי דקה של דממה היא ממשיכה: "באו כמה אמבולנסים לאסוף אותנו. מסיבה כלשהי, אליעזר שאל אותי, אם אני מוכנה לעלות על האמבולנס הבא. הסכמתי. ואז הסתבר שהאמבולנס עליו עליתי נסע לכיוון אחר - לעיירה ריזה. לא ראיתי יותר לא את אמי ולא את אחי". האם לואיזה והאח אליעזר אושפזו בבית-חולים באנטהובן שבהולנד. האם נפטרה שם אחרי כעשרה ימים, והאח אליעזר שכב חולה בבית-החולים במשך כחודש וחצי ונפטר. רחל מסכמת: "הם לא זכו לחזור לאמסטרדם."

היו לי עוד הרבה שאלות לרחל, שהמרכזית שבהן: איך היא המשיכה מהנקודה המצררת הזו של הניתוק האכזרי והלא צפוי? חשתי בקושי של רחל להמשיך ולדבר. הצעתי להפסיק בנקודה זאת, ושבזמן הקרוב ביותר היא תשלים את סיפורה.

עזבתי את רחל בהרגשה כבדה בשל הסיפור מלא היגון מחד גיסא, ובהערכה רבה את תעצומות הנפש שנדרשו לה להמשיך את חייה מאידך גיסא. הייתי סקרנית לשמוע את המשך הסיפור מאז נותרה רחל בודדה באמבולנס. איך היא בסופו של דבר פגשה את אחותה פריי? איך ומתי עלתה לארץ, ואיך היה המפגש עם

במדויק. גם מאוסף עדויות של יהודים מלוב שניצלו משם המובאות בספר "יהודי לוב בשואה" מאת ההיסטוריון יעקב חגיג-לילוף, עולה אותה תמונה קשה.

בסוף שנת 1944 תש כוחו של אשר, והוא לא יכול עוד לצייר כי "החיים במחנה היו זועזועיים, ממש לא אנושיים", אומרת רחל ומוסיפה שרוחו היהודית של אביה נשארה איתנה: "גם בימים הקשים והאכזריים של השואה המשיך לשמור על מצווה קלה כחמורה והעדיף להשתמש במעט המים לשתייה שקיבל לצורך קיום מצוות נטילת ידיים."

מוות בייסורים ברכבת האבודה

ימים אחדים בלבד לפני שחרור ברגן בלזן על ידי צבאות בעלות הברית, נשלחו רחל, אביה, אמה, אחיה ואחותה ברכבת עם עוד 2,500 אסירים למקום בלתי ידוע, בלי מזון ובלי מים. הרכבת נעה במשך כשבועיים כמו רכבת שדים, מתחנה לתחנה בין שתי

